

Sedimenttien pilaantuneisuuden arviointi ja korjausvastuut -sääntelytaustaa

Outi Pyy

Mutku-päivät 2023

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

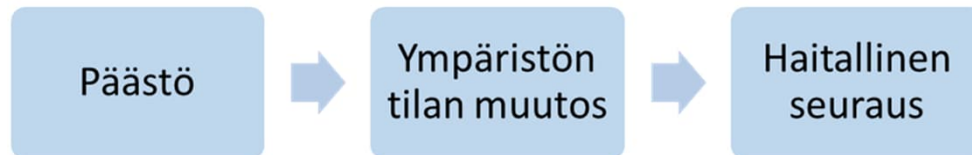
Ympäristösääntelyyn liittyviä kysymyksiä

Milloin paikallaan olevat sedimentit luokitellaan pilaantuneeksi?

Kenellä on velvollisuus toteuttaa tarpeelliset ennallistamis- tai korjaustoimet?

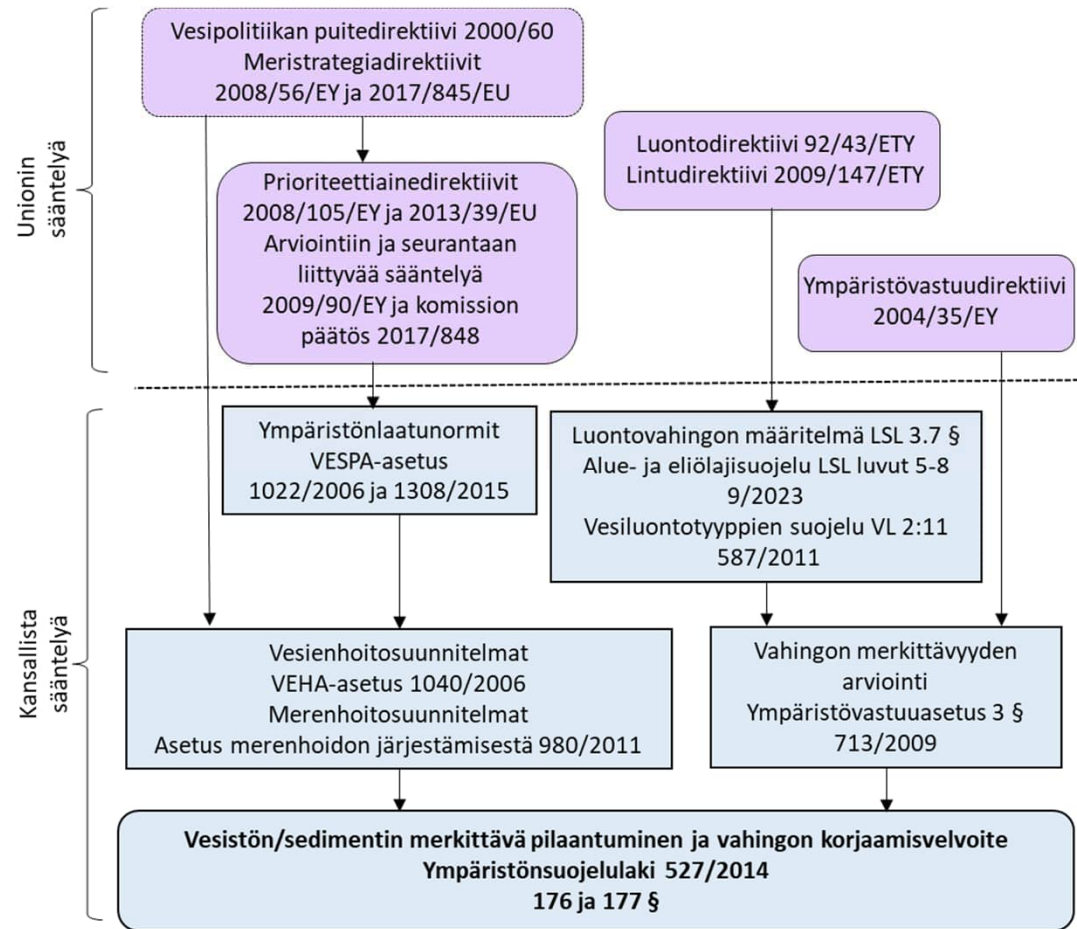
Pilaantumisen arvioinnin taustaa

- Sedimenteille **ei ole erityisääntelyä** → **osa vesistöä**.
  - poikkeuksena ruoppaus ja läjitys.
- Ympäristösäännöksille on ominaista **joustavuus ja tavoitteellisuus**.
  - Vaihtelevat olosuhteet, jolloin pilaantuneisuus arvioitava tapauskohtaisesti.
  - Laintulkitsijalla ja -soveltajalla on kohtuu paljon harkintavaltaa tai -marginaalia.

- **Tieto** aineiden haitallisista ympäristövaikutuksista **lisääntyy**.
  - Sedimenttien ennallistamis- ja korjaustarve tunnistetaan alueilla, joita ei aikaisemmin pidetty merkittävästi pilaantuneina tai huonossa tilassa olevina.
    - Laajentuvat (yllättävät) vastuullisten velvoitteet.

Arvioinnin taustalla unionin ympäristönsuojelusäätelyä

Arviointiin liittyvää kansallista sääntelyä

Ympäristönsuojelaki 177 § Vesistön pilaantumisen merkittävyyden arviointi

Edellä 176 §:ssä tarkoitettua **vesistön pilaantumisen merkittävyyttä arvioitaessa** on muun ohella otettava huomioon, mitä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisessa **vesienhoitosuunnitelmassa tai merenhoitosuunnitelmassa esitetään toiminnan vaikutusalueen vesien ja meriympäristön tilaan ja käyttöön liittyvistä seikoista**. Tarkempia säännöksiä pilaantumisen merkittävyyden arvioimisesta ja arvioinnissa huomioon otettavista seikoista annetaan valtioneuvoston asetuksella

Ympäristönsuojelulaki 176.1 § Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi

Jos 175 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun **rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontovahinko**, on sen lisäksi, mitä tämän lain 175 §:ssä säädetään, **valtion valvontaviranomaisen määrättävä toiminnanharjoittaja** ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin **korjaaviin toimenpiteisiin**. (5.1.2023/10) [HE 76/2022]

Arviointiin liittyvää sääntelyä

Ympäristövastuuasetus 3 § vesistön pilaantumisen ja muun haitallisen muutoksen arvioitaessa otetaan huomioon:

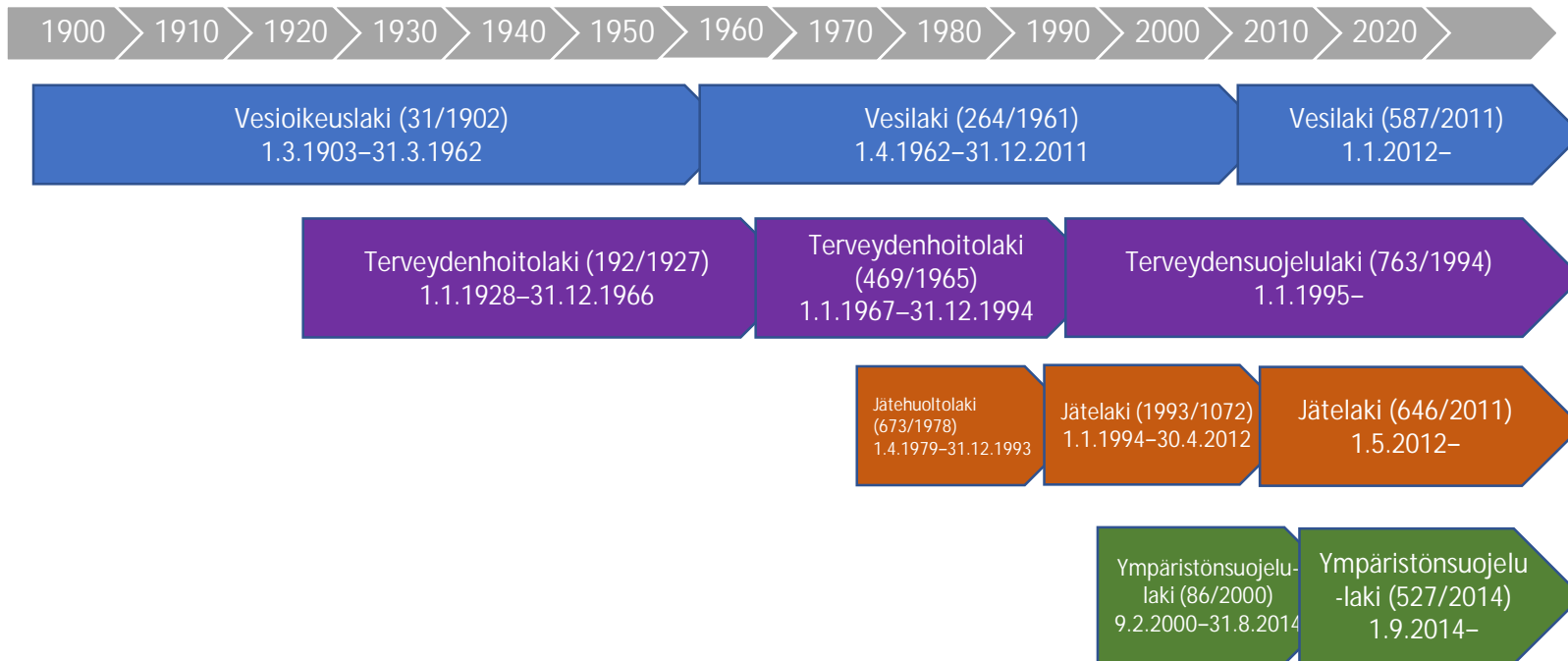
- 1) vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista annetun valtioneuvoston asetuksen (**VESPA-asetus**) 3 §:ssä tarkoitetun **vesiympäristölle vaarallisen tai haitallisen aineen pitoisuus vesistöissä**;
- 2) vesienhoidon järjestämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (**VEHA-asetus**) 9 §:ssä mainitun pintaveden **ekologista tilaa kuvaavan tekijän huomattava heikentyminen**;
- 4) **vaikutukset** eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain (383/2009) 3 (4) §:n 2 kohdassa tarkoitettuihin **luonnonvarapalveluihin**.
  - luonnonvarapalvelulla luonnonvaran hyödyllistä vaikutusta toiselle luonnonvaralle tai ihmisille.

Arvioinnissa otetaan huomioon 1 momentissa tarkoitetun muutoksen tai vaikutuksen suuruus, kesto ja laajuus vesistöissä taikka pohjavedessä → kokonaisarvio

Arvioinnin huomioitavia seikkoja

- Ympäristölaatunormit eivät yksin määrittele merkittävän pilaantumisen rajaa, vaan jo alemmillakin haitallisten aineiden pitoisuustasoilla voi ilmetä merkittävää haittaa ympäristölle ja siten ympäristön pilaantumista.
- Vaikka merkittäviä määriä haitallisia aineita sisältävät sedimentit eivät sijoittuisi näille erityisesti suojelluille alueille tai alueille, joilla uhanalaisia tai suojeltuja eliölajeja esiintyy, sedimenteistä vapautuvat haitalliset aineet voivat kulkeutua ja levitä vesien mukana tällaisiin kohteisiin.
- Yksittäisen ympäristölaatunormin ylittyminen suppealla alueella ja hetkellisesti ei yksin tarkoita merkittävää tai huomattavaa vahinkoa, vaan arvioinnin tulee perustua kokonaisarvioon.
- Luontovahingon määritelmään eivät siten sisälly millaiset tahansa haitalliset vaikutukset suojeltaville luontoarvoille, vaan niiden on oltava merkittäviä suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta. Haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä on arvioitava suhteessa kyseisen luontotyypin tai lajin suojelun tasoon, niiden tuottamiin palveluihin ja luonnolliseen uudistumiskykyyn.
- .....

Esimerkkejä säädöksistä, joilla voi olla merkitystä pilaantuneen sedimentin korjaus- tai ennallistamisvelvoitteiden syntymiseen

Esimerkkejä kumotuista laeista

Vesioikeuslaki vuodelta 1902 (-1962): 1:24 §:n mukaan kiellettiin jätteiden ja muun aineen päästäminen vesistöön niin, **että siitä aiheutui mataloitumista, haittaa kalastukselle tai muuta vahinkoa, esimerkiksi terveystahitaa**. Sama koski aineiden sijoittamista rannalle niin, että ne saattoivat huuhtoutua vesistöön.

- Pilaamiskieltosäännös oli olemassa, jo vuoden 1734 rakennuskaaren jäljiltä, mutta vesioikeuslaissa sille ei osattu vielä antaa esimerkiksi lupasääntelyssä itsenäistä asemaa.

Vanha vesilaki vuodelta 1962 (-2011): 1:19 §:n (tämä kumottu pilaamisen osalta 1.1.1994) mukaan älköön kukaan, mikäli jäljempänä olevista säännöksistä ei muuta johdu, **ilman vesioikeuden lupaa ryhtykö toimenpiteeseen, joka aiheuttaa vesistön pilaantumista**. Tällaiseksi toimenpiteeksi katsotaan lian, jätteen, nesteen, kaasun, puunkuorien tai muun sellaisen aineen päästäminen vesistöön siten, että tästä joko välittömästi tai sen jatkuessa aiheutuu **haitallista vesistön madaltumista, veden laadun vahingollista muuttumista, ilmeistä vahinkoa kalakannalle, ympäristön viihtyisyyden melkoista vähentymistä, vaaraa terveydelle taikka muu niihin verrattava yksityisen tai yleisen edun loukkaus**.

Vastuiden määrittely

- Sedimenttejä pilanneen toimijan korjausvelvoitteiden **taustalla voi olla voimassa olevan ympäristönsuojelusäätelyn ohella eri ajanjaksoina voimassa olleet säädökset ja niiden perusteella tehdyt viranomaispäätökset**
  - pilaajan velvollisuudet tulee arvioida aina tapauskohtaisesti.
- Ympäristövastuulain voimaan tulon jälkeen vuonna 2009 korjaamisvelvoitteisiin sovellettava sääntely selkeytyi → aiheuttaja maksaa -periaatteen korostuminen.
- Ympäristönsuojelulain, jossa viitataan ympäristövastuulakiin, perusteella korjaamisvastuu voi olla joko tuottamuksesta riippuvaa tai riippumatonta vastuuta.
- **Korjaamisvelvoitteen syntyminen muutoin kuin ennakoimattoman syyn tähden yleensä edellyttää**
  - toiminnanharjoittaja on rikkonut toimintaa koskevaa lainsäädäntöä tai viranomaispäätöstä taikka toiminut huolimattomasti.
- **Osa ympäristölupavelvollisista toiminnoista kuuluu ankaran vastuun piiriin – ei tuottamuksellisuusedellytystä.**
- **Ennakoimattomissa tapauksissa**, kuten onnettomuuksissa, pilaajan korjausvelvoitteita voidaan **kohtuullistaa**.

Toimijoiden oikeusturva?

Lainsäädäntömuutoksilla voidaan toiminnanharjoittajan korjausvelvoitteita joissain tapauksissa laajentaa.

- Ympäristösääntelyn mukaista toimintaa **ei voi muuttaa laittomaksi**.
- Havaittuun haitallisiin ympäristövaikutuksiin **voidaan kohdistaa uutta sääntelyä ja uusia velvoitteita**, jolla laajennetaan olemassa olevaa vastuuta taannehtivuuskiellon estämättä.

Sedimenttien korjausvelvoitteiden määrittämisen osalta useita **haasteita**:

- Pilaantuminen voi olla peräisin useasta eri päästölähteestä ja eri aikakausilta.
- Korjaus- ja ennallistamisvelvoitteet jaettava vastuullisten kesken.
- Pilaajaa tai pilaajia ei saada selville tai vastuuseen vahinkojen korjaamisesta tai ennallistamisesta. Velvoitteet kohdistuvat kansallisen sääntelyn taustalla olevien unionin direktiivien perusteella todennäköisesti jäsenvaltioihin.

Kiitos

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute